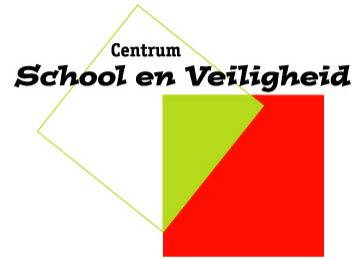

Veiligheid in soorten en maten

Schoolveiligheid voor primair onderwijs uiteengezet

Het begrip 'schoolveiligheid' is in de loop van de jaren veelomvattend geworden. Wanneer het begrip 'veiligheid' valt, is niet altijd duidelijk over welk soort veiligheid het gaat: veilige speeltoestellen, omgangsvormen, leerlingenzorg of een prettige sfeer in de klas. In dit informatieblad zet Centrum School en Veiligheid de verschillende soorten veiligheid voor u uiteen en koppelt deze aan wettelijke verantwoordelijkheden van scholen.

Fysieke schoolveiligheid

Wat is het?

Fysieke schoolveiligheid betreft alle zaken in en om de school die te maken hebben met de fysieke gezondheid van leerlingen en personeel. Het gaat bijvoorbeeld over zaken als de kwaliteit van speeltoestellen, luchtkwaliteit en kwaliteit van meubilair. Zo kan een leerling iets breken omdat een turntoestel niet goed vastzit, of kan een leerkracht last krijgen van haar luchtwegen vanwege slechte ventilatie.

Wat zijn de verantwoordelijkheden van een school?

- *Risico Inventarisatie en Evaluatie (RI&E)*

Een school is volgens de Arbowet verplicht om jaarlijks een RI&E af te nemen. De RI&E vormt de basis van het Arbobeleid en is van toepassing op medewerkers én leerlingen. Hierin worden onder andere de risico's beschreven en beoordeeld van de omstandigheden binnen de school met betrekking tot fysieke veiligheid. Het doel is om deze omstandigheden te verbeteren en onveilige situaties tegen te gaan.

- *Plan van Aanpak*

Het Plan van Aanpak wordt gemaakt op basis van de RI&E. In dit plan wordt concreet uitgewerkt op welke manier een school de risico's wil beheersen, zowel preventief als curatief.

- *Ongevallenregistratie*

Dit is een verplicht onderdeel van de RI&E. Ongevallen ten gevolge van schoolactiviteiten die leiden tot ziekteverzuim moeten worden geregistreerd. Daarnaast wordt scholen aanbevolen om ook andere (bijna-) ongevallen en gevaarlijke situaties te registreren. Ongevallen met ernstig lichamelijk letsel of met de dood tot gevolg moeten worden gemeld aan de Arbeidsinspectie.

- *Preventiemedewerkers*

Een school is verplicht om tenminste één werknemer als preventiemedewerker aan te wijzen. Preventiemedewerkers dragen onder andere zorg voor de dagelijkse veiligheid en gezondheid binnen de school, zijn mede verantwoordelijk voor het afnemen van de RI&I, het adviseren van de MR en het uitvoeren van Arbomaatregelen.

Hoe wordt een school gecontroleerd?

De Arbeidsinspectie zorgt voor toezicht op en handhaving van de Arbowet, dus ook op de waarborging van fysieke veiligheid zoals deze in de Arbowet is vastgelegd. Via projectmatige inspecties en onderzoeken wordt gecontroleerd of scholen zich aan de wettelijke voorschriften houden.

Wat kan een school doen?

De maatregelen die een school kan nemen om de fysieke veiligheid te waarborgen zijn zeer uitgebreid. *De Arbomeester* is een RI&E instrument ontwikkeld voor het primair onderwijs. Dit instrument biedt onder andere een checklist om veiligheids- en gezondheidsrisico's te inventariseren. Consument en Veiligheid heeft een praktische methode *Veiligheid op de basisschool* ontwikkeld. Met behulp van deze methode kunnen scholen zelf de veiligheid in en om het schoolgebouw verbeteren.

Meer informatie

- [Arbocatalogus PO](#)
- [Consument en Veiligheid](#)

Sociale schoolveiligheid

Wat is het?

Sociale schoolveiligheid betreft zaken die te maken hebben met de psychosociale belasting van leerlingen en personeel. Hieronder vallen seksuele intimidatie, agressie en geweld, (digitaal) pesten, discriminatie en homo-intimidatie.

Wat zijn de verantwoordelijkheden van een school?

Risico Inventarisatie en Evaluatie (RI&E)

De RI&E vormt de basis van het Arbobeleid en is van toepassing op medewerkers én leerlingen. Hierin worden onder andere de risico's beschreven en beoordeelt van de omstandigheden binnen de school met betrekking tot sociale veiligheid. Het doel is om deze omstandigheden te verbeteren en onveilige situaties tegen te gaan. Een school dient jaarlijks een RI&E te verrichten.

Veiligheidsplan

Het veiligheidsplan is een concreet plan van aanpak op basis van de RI&E. In een veiligheidsplan staat beschreven hoe een school concreet zorg draagt voor het voorkomen van seksuele intimidatie, agressie en geweld, pesten en discriminatie en wat de procedure is bij onverhoopt voorkomen van psychosociale arbeidsbelasting. De verplichting van het veiligheidsplan is vanaf 2006 ook opgenomen in de CAO. [Meer informatie>>](#)

Klachtenregeling

Op grond van de Kwaliteitswet uit 1998 dient een school te beschikken over een klachtenregeling. [Meer informatie>>](#)

Klachtencommissie

Op basis van de Kwaliteitswet uit 1998 dient een school te beschikken over een onafhankelijke klachtencommissie. [Meer informatie>>](#)

Contactpersoon/vertrouwenspersoon

Onderdeel van de klachtenprocedure is het aanstellen van een contactpersoon en een vertrouwenspersoon. De contactpersoon is het aanspreekpunt voor de klager in geval van sociale onveiligheid. De contactpersoon verwijst de klager door naar de vertrouwenspersoon voor opvang en begeleiding gericht op afhandeling van de klacht. [Meer informatie>>](#)

Passage schoolgids

Scholen moeten in hun schoolgids een beschrijving geven van de klachtbehandeling door de school. Deze passage is verplicht conform de Kwaliteitswet uit 1998. [Meer informatie>>](#)

Incidentenregistratie

Minister Van Bijsterveldt (OCW) bereidt een sluitend systeem voor het registreren van incidenten voor. Deze incidentenregistratie wordt in 2012 verplicht voor onder andere het primair onderwijs. Een eerste inventarisatie door OCW van te registreren incidenten heeft geresulteerd in de volgende categorieën die in ieder geval in de toekomst geregistreerd zullen moeten worden:

- fysiek geweld dat letsel tot gevolg heeft;
- fysiek geweld waarbij wapens gebruikt zijn;
- wapenbezit (onderscheiden naar vuur-, steek- en overige wapens);
- seksueel misbruik;
- grove pesterijen;
- discriminatie (ondermeer naar ras, geslacht en homodiscriminatie);
- bedreigingen.

Meer informatie>>

Hoe wordt een school gecontroleerd?

Zowel de Arbeidsinspectie als de Onderwijsinspectie controleren scholen op verplichtingen omtrent sociale veiligheid.

De Arbeidsinspectie zorgt voor toezicht op en handhaving van de Arbowet, dus ook op de waarborging van sociale veiligheid zoals dat in de Arbowet is vastgelegd. Via projectmatige inspecties en onderzoeken wordt gecontroleerd of scholen zich aan de wettelijke voorschriften houden.

De Onderwijsinspectie controleert aan de hand van kwaliteitsaspecten die genoemd staan in het waarderingskader van de inspectie. Bij sociale veiligheid gaat het om het kwaliteitsaspect: *'Het schoolklimaat wordt gekenmerkt door veiligheid en respectvolle omgangsvormen'*. Dit kwaliteitsaspect omvat de volgende punten:

1. De ouders zijn betrokken bij de school door activiteiten die de school daartoe onderneemt.
2. De leerlingen voelen zich aantoonbaar veilig op school.
3. Het personeel voelt zich aantoonbaar veilig op school.
4. De school heeft inzicht in de veiligheidsbeleving van leerlingen en personeel en in de incidenten die zich op het gebied van sociale veiligheid op de school voordoen.
5. De school heeft een veiligheidsbeleid gericht op het voorkomen van incidenten in en om de school.
6. De school heeft een veiligheidsbeleid gericht op de afhandeling van incidenten in en om de school.
7. Het personeel van de school zorgt ervoor dat de leerlingen op een respectvolle manier met elkaar en anderen omgaan.

Wat kan een school doen?

Concrete maatregelen die scholen kunnen nemen om de sociale veiligheid te waarborgen zijn:

- antipestprotocol opstellen;
- ict-protocol voor leerlingen en personeel opstellen;
- gedragsregels vastleggen voor leerlingen, personeel en ouders;
- opstellen van oudercontracten;
- sociale competentieprogramma's voor leerlingen;
- weerbaarheidprogramma's voor leerlingen;
- agressie-reductiecurricula voor personeel;
- leerling-bemiddelaars aanstellen;

- contactpersonen en vertrouwenspersonen benoemen;
- veiligheidsthermometers jaarlijks afnemen bij leerlingen, ouders en personeel;
- draaiboek voor afwikkelen incidenten en calamiteiten;
- crisisteam benoemen;
- aanstellen van een veiligheidscoördinator.

Meer informatie

- **Centrum School en Veiligheid**
- **Pestweb**
- **Gay & School**
- **PPSI**
- **'Veilig omdat het moet'**: Informatieblad over wet- en regelgeving rondom sociale veiligheid (pdf-bestand)

Veiligheid van individuele leerlingen; leerlingzorg

“De politie is verantwoordelijk voor veiligheidsaspecten op en rond scholen die voortvloeien uit de kerntaken van de politie als opsporing van strafbare feiten, handhaving openbare orde, noodhulpverlening. De jeugdzorg heeft de taak om jongeren met problemen te helpen en justitiële instellingen hebben de plicht om bij jeugdcriminaliteit in te grijpen te voorkomen en herhaling van crimineel gedrag te voorkomen. Scholen moeten kunnen terugvallen op deze organisaties, niet alleen als er al sprake is van overtredingen of delicten, maar ook wanneer de school lastig gedrag bij een kind signaleert en constateert dat expertise nodig is van deskundigen. Samenwerking van de school met andere organisaties is nodig. **Het onderwijs is de belangrijkste vindplaats en actieplaats van jongeren.** Ik zet daarom in op versterking van de samenwerking rond de school op het gebied van veiligheid en jeugdzorg.”

Bron: Beleidsbrief Schoolveiligheid OCW, 2007

Wat is het?

Veiligheid wordt in het onderwijs ook genoemd in relatie tot leerlingzorg. Scholen willen voor leerlingen met een ingewikkelde thuissituatie of met leer- en gedragsproblemen op school een veilige plek creëren. Voor leerlingen met leer- en gedragsproblemen organiseren intern begeleiders vanuit de school begeleiding gericht op het optimaliseren van de leermogelijkheden en leeromgeving van een individuele leerling. Indien sprake is van een ingewikkelde thuissituatie wordt er door de school een beroep gedaan op schoolmaatschappelijk werk. Leerlingzorg binnen een school gebeurt vaak in samenwerking met externe instanties zoals jeugdzorg en maatschappelijk werk. Deze samenwerking wordt vormgegeven in de zogenoemde Zorg- en Adviesteams (ZAT).

Aandacht voor zorg vergroot echter niet automatisch de sociale veiligheid op een school. Individuele leerlingzorg is dan ook iets anders dan schoolveiligheid. Het is van belang om deze twee domeinen uit elkaar te houden. De functies van intern begeleider en contactpersoon worden vaak met elkaar verward. De intern begeleider is er voor individuele leerlingzorg. De contactpersoon voor het vergroten van schoolveiligheid.

Wat zijn de verantwoordelijkheden van een school?

Voor het aanstellen van intern begeleiders geldt geen wettelijke verplichting. Ook is het op dit moment nog niet verplicht om als school over een ZAT te beschikken. Wel streeft het kabinet naar een 100% dekking van goedwerkende ZAT's in 2011 in alle onderwijssectoren. Om deze doelstelling te halen is volgens het kabinet een wettelijke borging nodig. Onderwijsinstellingen

krijgen, zodra deze wettelijke borging er komt, de plicht om samen te werken in de jeugdketen en ontwikkelings- en opvoedingsrisico's vroegtijdig te signaleren en te melden.

In de samenwerking binnen een ZAT tussen de school en ketenpartners (politie, jeugdzorg en maatschappelijk werk) is het belangrijk om als school duidelijk te hebben wat de grenzen zijn van de verantwoordelijkheden van de verschillende partijen die samenwerken. Waar stopt de verantwoordelijkheid van de school? Wanneer verwijst je als school door naar ketenpartners zoals jeugdzorg? Een visie hierop voorkomt dat bijvoorbeeld jeugdzorg over de grenzen gaat van een school.

Hoe wordt een school gecontroleerd?

De taak leerlingzorg moet door iemand binnen de school worden gedaan. De Onderwijsinspectie controleert dit bij hun periodieke onderzoeken op scholen.

Wat kan een school doen?

- Aanstellen van een intern begeleider.
- Oprichten van een ZAT (Zorg- en Adviesteam).
- Opstellen van sociale kaart van hulpverleningsinstanties in de regio.
- Ontwikkelen van visie op de grenzen van de verantwoordelijkheden van de school en ketenpartners die samenwerken binnen een ZAT.

Meer informatie

- www.zat.nl
- **Ministerie van OCW**: Zorg- en Adviesteams
- **Beleidsbrief Schoolveiligheid OCW**
- **Landelijke beroepsgroep Intern Begeleiders**

Maatschappelijke veiligheidsthema's

“Veel maatschappelijke thema's hebben direct of indirect invloed op de sociale veiligheid op scholen. Voorbeelden hiervan zijn alcohol, drugs, discriminatie, (homo)seksualiteit, emancipatie, integratie, racisme, eengerelateerd geweld, jeugdzorg, jeugdcriminaliteit en radicalisme.”

Bron: Beleidsbrief Schoolveiligheid OCW, 2007

Wat is het?

De school is onderdeel van de maatschappij. Maatschappelijke problemen, zoals huiselijk geweld, kindermisbruik en risicogezinnen komen dan ook als vanzelfsprekend de school binnen. De politiek legt deze onderwerpen vaak onder de noemer 'veiligheid' bij de scholen neer.

Wat zijn de verantwoordelijkheden van een school?

Scholen hebben een socialiserende taak, maar zijn niet per definitie verantwoordelijk voor het aanpakken van maatschappelijke veiligheidsthema's. Tegelijkertijd krijgen scholen vanuit de samenleving en de politiek de verantwoordelijkheid toebedeeld om aandacht voor deze maatschappelijke thema's te realiseren om zo een bijdrage te leveren aan brede maatschappelijke veiligheid

Het appèl dat er op scholen wordt gedaan om binnen het onderwijs aandacht te besteden aan maatschappelijke veiligheidsthema's zorgt voor een spanningsveld binnen scholen. Eén van de aanbevelingen uit het rapport van de Commissie Dijsselbloem (februari 2008) is dat de politiek terughoudend moet zijn om maatschappelijke problemen bij het onderwijs neer te leggen. Ook de

Onderwijsraad maakt in het rapport *Onderwijs en maatschappelijke verwachtingen* (2008) duidelijk dat steeds meer maatschappelijke problemen op het bordje van de school komen te liggen. Scholen hebben niet altijd de tijd om aandacht te besteden aan al die verschillende maatschappelijke veiligheidsthema's. Het leerplan komt onder druk te staan. De Onderwijsraad adviseert scholen om hun eigen koers uit te zetten en zelf keuzes te maken in waar wel of niet iets mee te doen.

Twee directeuren zetten dit probleem op een ludieke manier op de kaart door het opstellen van het *Manifest van de No Nonsens School*; zie het kader hieronder.

Uit het Manifest van de No Nonsens School:

“Het onderwijs lijkt het alles omvattende antwoord te zijn op de problemen in de samenleving. Het is waar dat het onderwijs de belangrijkste bijdrage geeft aan de ontwikkeling van mensen. Steeds meer instanties, belangengroeperingen, maatschappelijke organisatie willen van het onderwijs gebruik maken. Het onderwijs is het doorgeefluik van hun ideeën en hun idealen. De leerkrachten klagen terecht over de druk die door maatschappelijke organisaties op het onderwijs wordt gelegd. We nemen even de laatste paar maanden oppervlakkig het nieuws door en komen dan het volgende tegen:

- Op 6 augustus 2010 wil burgemeester van der Laan van Amsterdam dat scholen meer voorlichting geven over Homoseksualiteit.
- Op de website van het gezondheidsplein.nl lezen we een discussie over het verplicht stellen van EHBO in het basisonderwijs.
- In de eerste week van september houdt het Nibud een pleidooi over het “leren omgaan met geld”. Daar zou het basisonderwijs meer aandacht aan moeten besteden.
- De werkgroep integratie gehandicapten (WIG) wil op basisscholen les gaan geven over gehandicapten.
- De VNN (verslavingszorg Noord Nederland) biedt lespakketten aan voor de basisschool om de kinderen voor te lichten over het gevaar van drugsgebruik.
- De AVS laat ons “Gluren bij de burens”, waarbij we worden uitgedaagd dagarrangementen te creëren.”

Hoe wordt een school gecontroleerd?

Scholen worden niet gecontroleerd op wat zij wel of niet doen met betrekking tot maatschappelijke veiligheidsthema's.

Wat kan een school doen?

- Zelf als school koers uitzetten en keuzes maken waar wel of niet iets mee te doen.
- Uitvoeren van lessen en projecten rondom maatschappelijke veiligheidsthema's.
- Ondernemen van actie bij incidenten binnen de school (zie sociale schoolveiligheid).

Meer informatie

- **Onderwijsraad**